

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นอาหารและรักษาโรคตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาพ้อ อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน จังหวัดอุดรธานี ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสำรวจพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นอาหารตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการสำรวจพร้อมเก็บตัวอย่างทุกครั้ง จดบันทึกรายละเอียดลำต้น ใบ และดอกพร้อมถ่ายภาพประกอบ นำมาตรวจสอบชนิดโดยอาศัยเอกสารรูปวิธาน และจดบันทึกตำแหน่งที่พบพืชสมุนไพรโดยใช้เครื่อง GPS และศึกษาการใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคและใช้เป็นอาหารตามภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสนทนากลุ่ม และสนทนาแบบเจาะลึก จากผลการวิจัยพบว่าพืชสมุนไพรที่พบมีทั้งหมด 28 วงศ์ 37 สกุล 41 ชนิด โดยพบมากที่สุดคือวงศ์ Zingiberaceae มี 4 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Euphorbiaceae มี 3 ชนิดวงศ์ Araceae วงศ์ Asteraceae วงศ์ Compositae วงศ์ Gamineae วงศ์ Caesalpinaceae วงศ์ Cucurbitaceae วงศ์ Menispermaceae และวงศ์ Musaceae พบวงศ์ละ 2 ชนิด จากการบันทึกตำแหน่งที่พบพืชสมุนไพรโดยใช้เครื่อง GPS พบว่าจะพบพืชสมุนไพรตลอดเส้นทางเดิน แต่จะพบมากที่สุดที่ความสูง 104 - 154 เมตรจากระดับน้ำทะเล จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรค พบว่ามีการนำพืชสมุนไพรมาใช้เป็นยารักษาโรคตามภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งหมด 33 สูตร โดยจะมีการใช้สมุนไพรแบบชนิดเดี่ยวหรือใช้หลายชนิดมาผสมกัน เป็นสูตรยาและสูตรยาที่ได้ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการต้มดื่มมากที่สุด 19 สูตร ใช้ สด ตำ พอกรักษาโรคหรือดื่ม รวม 9 สูตรและ แขน้ำหรือ ดองแอลกอฮอล์ 5 สูตรเช่นยาคองชูกำลัง เป็นต้น ส่วนการนำมาประกอบเป็นอาหารมีทั้งหมด 16 สูตร โดยวิธีการประกอบอาหารจะเป็นการนำมา แกง ซ้ำ ยำ แต่ไม่ใส่กะทิ ยกเว้น แกงไก่ใส่หยวก และยำหน่อไม้ ส่วนการจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ชาวบ้านได้เลือกใช้วิธีการทำสวนสมุนไพรไว้สำหรับเป็นกิจกรรมหนึ่งในการท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านน้ำลี นอกจากนี้ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชาวบ้าน นักเรียนและครูโรงเรียนน้ำลี เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

คำสำคัญ : การใช้ประโยชน์/พืชสมุนไพรที่ใช้เป็นอาหาร /แหล่งเรียนรู้/อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน

Abstract

The purpose of this research were to study the utilization of the diverse edible herbs along ecotourism tracks at Poo-Paya-Poo, Lum-Num-Nan National Park, Uttaradit. This qualitative research was the participation action research (PAR) which included interviewing villagers and focus groups in order to find out the different characteristics of leaves, stems, flowers and seeds. The results revealed that :1) 28 families, 37 generas, 41 species were found ; 2) most families were Zingiberaceae with 4 species, Euphorbiaceae with 3 species, and two species of each following family : Araceae, Compositae, Gamineae, Caesalpinaceae, Cucurbitaceae, Menispermaceae and Musaceae ; 3) all families were grown at 104 - 154 meters above the mean sea level. On part of the utilization of the diverse edible herbs, 33 formulas were used as local wisdom medicine.

The only herb or mixed herbs were used in particular formulas. Boiling herbs for drinks was the most popular way for curing counted 19 formulas. Fresh herbs were pounded before use counted 9 formulas and five formulas were soaked in water or alcohol before use as medicine. Sixteen formulas were cooked for food in curries and mixed salads with chili paste. The community decided to collect all kinds of edible herbs in a herbal garden hoping that this will be a learning center for young generations and tourists, accompanied with Ban Nam Lee home stays. The Process firstly transferred the knowledge of edible herbs to the students and teachers of Ban Nam Lee School in order to encourage them to use these herbs in their daily life.

Keywords : Utilizing / edible herbs diversity/ Lum-Num-Nan National Park.